

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 13 October 1889. N°. 616.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden versonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag vóór middags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postbureaus enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elk regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van heldegeven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Van de rechtvaardigmaking.

ZONDAGSAFDEELING XXIII.

VII.

Wij dan, gerechtigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jesus Christus. Rom. 5:1.

Van oudsher bestond er onder de belijders des Heeren verschil over de vraag, of de rechtvaardigmaking aan het geloof of het geloof aan de rechtvaardigmaking voorafgaat. In de dagen van Comrie, die het eerste staande hield, dreigde dit verschil van inzicht zelfs tot scheuring onder de broederen aanleiding te geven, en hoe wel hedendaags over dit punt minder woorden vallen, de gedeeltheit van inzicht is daarom nog niet weg.

Toch behoort althans deze vraag niet duurzaam de geesten te verdeelen, en mits men het werk Gods in de rechtvaardigmaking voorzoover het buiten ons en voorzoover het in ons gewrocht wordt, maar juist onderscheidt en na het onderscheiden te hebben, in verband zet, zullen de Gereformeerde belijders, althans wat dit punt aangaat, niet langer met twee monden spreken.

De moeijelijkheid, die een tijdlang rees, ontstond alleen hieruit, dat het aan menschen nu eenmaal volstrekt onmogelijk is, om buiten den tijd te denken. En daar nu toch het werk Gods, voor wat Hem, den Eeuwigen zelve, aanbelangt, in geen tijd gedeeld is, maar in het eeuwige ligt saamgevat, maakt men zoo licht in de war, bij het overbrengen van dit werk Gods in zijn kerk en zijn toepassing er van op de enkele personen. Dan toch gaat het eeuwige werk Gods wel in den tijd in en is dus aan de opeenvolging van oogenblikken gebonden.

Nu staat het met deze zaak ook, dat de rechtvaardigmaking, evenals elke genadegifte Gods, ons toelooft uit den Raad der behoudenis. Niet één Gereformeerde zal staande houden, dat de rechtvaardigmaking iets is, dat buiten dezen Raad ligt. In verband met de uitverkiesing, die evenzo door alle Gereformeerden in den Raad der behoudenis gesteld wordt, beteekent dit dus, dat God de Heere van eeuwigheid, niet zeker voornemen heeft vastgesteld, om te rechtvaardigen al wie geloof, maar bepaalde personen, die Hij verkoort, in die rechtvaardigmaking besloot. Niet slechts het denkbeeld van rechtvaardigmaking lag dus in dien Raad, maar ook de bestemming van die rechtvaardigmaking voor alle uitverkorenen, hoofd voor hoofd.

Hieruit volgt dus dat alle deze uitverkorenen, wijl Gods Raad van eeuwig is, van eeuwigheid af als gerechtigden voor Hem staan in zijn eeuwige eindschouwing. Moest nu deze „rechtvaardigmaking” in Roomschen zin opgevat als een recht maken van wat in ons krom was, dan zou deze „rechtvaardigmaking” op ons persoonlijk eerst toepasselijk worden van het oogenblik af, dat God de hand aan ons lei en het kromme in ons metterdaad recht gezet was.

Vergelijk het slechts met de wedergeboorte, en het zal u duidelijk zijn. Ook de inplanting van het nieuwe leven vloeit uit den Raad der behoudenis; is bestemd voor alle uitverkorenen en voor de uitverkorenen alleen; en is uit dien hoode van eeuwig. Maar overmits de inplanting des nieuwen levens een daad is die in ons persoonlijk een verandering moet te weeg brengen, kan ze eerst plaats grijpen in den tijd, op het oogenblik dat God ons wederbaart door zijn Heiligen Geest. Alle Gereformeerden zijn het er dan ook over eens, dat we niet wedergeboren zijn, zoolang God de Heere dit wonder niet in ons gewrocht heeft.

Stond dus de rechtvaardigmaking met de wedergeboorte op één lijn, dan kon er geen strijd over bestaan, of we waren pas gerechtigd van het oogenblik af, dat deze rechtvaardigmaking in den tijd en persoonlijk op ons was toegepast.

Zoo echter staat het met de rechtvaardigmaking niet. Dat zult ge terstond gevoelen zoo ge voor rechtvaardigmaking het juiste woord: rechtvaardigverklaring of rechtvaardigstelling in plaats schrijft. Het woord „rechtvaardigmaking” is ons uit de Roomsche theologie toegekomen, is een minder juiste vertaling van de uitdrukking, die in het Grieksch van het Nieuwe Testament wordt gebezigd, en heeft tot veel misverstand aanleiding gegeven.

Wij zeggen daarom niet, dat het woord „rechtvaardigmaking” weg moet. Straks zullen we zien, dat het zeer goed kan behouden worden. Maar duidelijkheidshalve

beginnen we met „rechtvaardigstelling” voor in plaats te schrijven. Dit is in overeenstemming met Rom. 5:19, waar evenzo staat: „Alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van éenen velen tot rechtvaardigen gesteld worden.” De vaste uitdrukking der Heilige Schrift is zelfs: dat men rechtvaardig gesteld of gerekend wordt. Zoo Rom. 4:6: „Gelijk ook David den mensch zalig spreekt, welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder de werken.” Geheel in den zin van wat Job zegt (13:18): „Zie nu heb ik het recht ordentlijk gesteld; ik weet dat ik rechtvaardig zal verklaard worden.” De inzage van Jac. 2:23. Gen. 15:6. Gal. 3:6. Rom. 4:3 enz. zal dit nader bevestigen. Het is alzo een rechtvaardig stellen, verklaren, rekenen, en nooit in eigenlijken zin een „rechtvaardig maken.” Het beroep der Roomsche godgeleerden op Jesaja 53:11 en Dan. 12:3 verandert hier niets aan. In beide plaatsen toch is geen sprake van een bovennatuurlijke inwerking, waardoor in den zondaar een omzetting van onheilig in heilig zou worden tot stand gebracht, maar beide malen van een onderwijzing, waardoor het feit der rechtvaardigmaking aan de uitverkorenen betuigd en ontdekt wordt. In Jesaja 53:11 is het de Messias, „die door zijn kennis er velen zal rechtvaardigen,” en in Dan. 12:3 zijn het de leerlingen, die de rechtvaardigmaking aan den zondaar hebben aangeboden.

Hiermee is natuurlijk niet ontkend, dat er rechtstreeks verband bestaat tusschen het ééne feit, dat God ons rechtvaardig verklaart, en het andere, dat Hij ons omzet van onheilig in heilig; en kan Beza wel gelijk hebben, dat in Titus 3:7: „opdat wij, rechtvaardig zijnde door zijne genade, erigenamen zouden worden naar de hoop des eeuwigen levens,” niet op de rechtvaardigverklaring, maar op het vernietigen van de zonde in ons gedoeld wordt. Maar dit stoot allerminst de waarheid omver, dat zoo dikwijls de Heilige Schrift van de „rechtvaardigmaking des geloofs” spreekt, ze altoos bedoelt: een houden, een rekenen voor rechtvaardig, een rechtvaardig verklaren en rechtvaardig stellen.

Reken ik nu iemand rechtvaardig, dan ligt hier vanzelf in opgesloten, dat hij het niet is. Anders toch zou ik hem niet voor rechtvaardig kunnen rekenen, maar voor een rechtvaardige moeten erkennen. Hij die voor God rechtvaardig gerekend wordt, is dus feitelijk in zichzelf een onrechtvaardige. Vandaar dat de Heere onze God een God is die „de goddeloozen rechtvaardigt” en rechtvaardigt om niet.

Is eenmaal in den dag des oordeels alle zonde uit u verdwenen en alle schuld voor u betaald, dan wordt ge niet langer voor rechtvaardig gerekend, maar zijt ge het, en wordt ge als zoodanig erkend.

Voor de vraag of God u rechtvaardig kan rekenen, doet het er dus niets toe, of ge reeds wedergeboren, reeds bekeerd of reeds tot het geloof zijt gekomen. Op zich zelf heeft het gerekend worden als rechtvaardige hier niets met uitsluitende. Het rekenen als rechtvaardige onderstelt veel, dat ge niet rechtvaardig, maar in uzelf nog een goddelooze zijt.

Het is er mede als met de tegenstelling tusschen een eeroos en eenzaam burger. Een eeroos burger is gerechtigd om alle burgerlijke handelingen te verrichten, een eeroos burger niet. Maar wie is nu eeroos en wie is eeroos? Hangt dat in den burgerstaat af van wat ge metterdaad in u binnenste zijt? In het minst niet. Ge weet toch ook wel, wat honderden oneerlijke burgers er zijn, die toch voor eerzame burgers doorgaan en vrij en ongestoord alle burgerrechten uitoefenen. Neen, dit hangt uitsluitend af van de verklaring van den rechter. Heelt de rechter u voor eeroos verklaard, dan stuit dit voor u alle burgerlijke handeling. Niet alsof daardoor bewezen ware, dat ge wasenlijk oneerlijk waart. Ook bij zulke vonnissen toch kan de aardsche rechter zich vergissen. En het is meer dan eens voorgekomen, dat een eerlijk man eeroos werd verklaard, terwijl een wezenlijk bedrieger voor eerzaam doorging en als eerzaam door de overheid gehandhaafd werd.

Het is dus de uitspraak en beslissing van de overheid en deze alleen, die beslist of ge in den burgerstaat gelden zult en gerekend zult worden als een eeroos of eenzaam. Dat kan niet anders. Dit moet zoo. Alleen de overheid toch bepaalt uw staat in de burgermaatschappij.

Breng dat nu op God den Heere over, en de zaak zal u duidelijk zijn. Gelijk de overheid op aarde uitmaakt of iemand voor eerlijk of voor eeroos zal te boek staan, zoo ook maakt alleen God

als Koning der koningen uit, of gij in het boek van het koninkrijk der hemelen bekend zult staan als een „gerechtigd” of als een „goddelooze”; en naar dat God dat uitmaakt, geldt ge en wordt ge gerekend. Slechts gript hierbij dit onderscheid plaats, dat in de burgermaatschappij een ieder als eerlijk geldt tot hij eeroos verklaard is; en dat omgekeerd in het koninkrijk der hemelen een iegelijk die uit Adam geboren is, als een goddelooze geldt, tenzij de Koning hem voor rechtvaardig verklaart. Maar overigens blijft de zaak dezelfde: Het is God en God alleen, die als Koning der koningen uitmaakt, of gij zult te boek staan als een „goddelooze” of als een „rechtvaardige”. Naar dat Hij u in zijn boek schrijft, geldt ge en wordt ge gerekend.

Nu berust dit inschrijven in zijn boek bij God den Heere natuurlijk niet op wilkeur. Integendeel, toen Hij u als „rechtvaardige” inschreef, schied Hij zelf alle genadekracht die eens dit zijn woord waar zou maken. Maar dit neemt niet weg, dat toch de daad zelve van de „rechtvaardigverklaring” slechts een soevereine daad van uwen Koning was, waardoor Hij u, hoe wel ge in uzelf een goddelooze waart, nochtans uit den staat der goddeloozen overboekte om den staat der rechtvaardigen.

Just echter omdat dit woord van uw God een scheppend woord over u was, en er uit voortvloeide dat ge ook van de zonde verlost zou worden, is dit rechtvaardigmaking genoemd. En in dien zin kan en mag het woord dan ook gebruikt. Als een aardsch koning iemand die niet van adel is, in den adelstand verheft, dan maakt hij hem van adel, zonder dat er aan zijn bloed of bezit of positie iets veranderd is. Dezelfde man is als hij opstaat nog niet van adel, maar als hij naar bed gaat is hij van adel gemaakt. Het gaat geheel buiten hem om.

En zoo nu ook is het met de rechtvaardigmaking. Zonder dat er nog iets, wat dan ook in u veranderd is, verklaart God u rechtvaardig, en zoo rekent dan nu voortaan voor een rechtvaardige in zijn eeuwige eindschouwing. Voor wat Hem aangaat, treedt ge dus in al de voorrechten van een rechtvaardige. En dit is zoo, ook al weet gij er zelf nog niets van. Als de Koning van Nederland iemand van adel maakt, die in Indië is, dan bereikt hem het bericht ervan misschien pas een maand later, maar toch rekent zijn adelstand niet pas van den dag af, dat hij het wist, maar van den dag af, dat de Koning het hem maakte. Stel b.v. iemand was op 1 Januari in den erfelijken adelstand verbeven, en hem werd dit pas op 1 Februari bekend, maar op 10 Januari was hem een zoon geboren, dan zou toch die zoon, die geboren werd, eer de vader wist dat hij van adel was, zelf van adel zijn, en reeds van 10 Januari af in den adel rekenen.

En zoo nu ook hangt het feit, dat God u „rechtvaardig” verklaart en dus maakt, en dat gij voor een rechtvaardige gerekend wordt, niet aan de vraag wat gij zijt, noch ook aan de vraag, of gij er van af weet, maar alleen aan de vraag: wat God over u beslist, omtrent u bepaald, en aangaande u verklaard heeft.

Alzo is dus de „rechtvaardigverklaring” van den goddeloozen niet een genadedaad, die pas intreedt op het oogenblik van de wedergeboorte of geloofsovertoeging, maar die afrekenet van dat oogenblik af, dat de Koning, zijn besluit over u nam. Ze is dus eeuwig.

Maar hiermee is de zaak nog niet uit en nog niet afgedaan.

Als een koning op aarde iemand in den adel verheft, dan oefent dit zijn besluit geen werking, zoolang hij dat besluit op zijn schriftje laat liggen. Er moet nu nog tweeërlei gebeuren: 1°. moet er mededeeling van dit besluit aan den betrokken persoon gezonden; en 2°. moet dit besluit algemeen bekend gemaakt. En zoo dus ook is het niet genoeg, dat God bij zichzelf besluit, u als een rechtvaardige te rekenen, maar moet ook dit besluit u aangezegd en openlijk afgekondigd.

Dit eerste nu geschiedt wanneer God de Heere aan zulk een persoon zijn Evangelie laat aankondigen en persoonlijk in hem het geloof werkt, waardoor hij de toepassing van dit Evangelie op zijn eigen persoon ontvangt. En het tweede, de publieke afkondiging, zal eens in den dag des oordeels geschieden, wanneer God de Heere voor alle engelen en machten en creaturen uw recht zal u brengen.

Niet zonder recht kan men dus zeggen, dat de daad der rechtvaardigmaking niet geheel voldongen is, zoolang deze mededeeling aan den persoon, wien het aangaat, niet plaats greep; en wijl dit eerst met het

geloof komt, kan in dien zin gezegd, dat God de Heere eerst door het geloof in u te wekken, zijn rechtvaardigmaking aan u voltrekt. Slechts hield men daarbij scherp in het oog, dat door de mededeeling van afkondiging niets plaats grijpt dan een noodzakelijk uitvloeisel van zijn raad, en dat er door deze mededeeling of afkondiging aan de zaak als zaak nóch iets toegevoegd nóch iets veranderd wordt. Gij staad niet pas als rechtvaardige bij God te boek van het oogenblik af dat deze mededeeling u bereikt heeft en door u ontvangen is, maar uwe positie als een rechtvaardige rekent van het oogenblik af dat God zijn besluit nam. Toen ging uw rechtvaardigmaking bij uw God in.

Let ook hier nog op. Er is bij de rechtvaardigmaking, gelijk Brakel en Van der Groe zeer juistinzagen, ook sprake van een aanneming, gelijk dan ook onze Catechismus er nadruk op legt, dat ik deze rechtvaardigmaking slechts in zooverre geniet, als ik ze met een geloovig hart aannem.

Stel een koning heeft iemand tot gouverneur van Indië benoemd, dan moet hem dit medegedeeld, het moet afgekondigd, en men moet ook weten of de benoemde het aannemt. Zonder dat toch hielp de benoeming niet.

En zoo nu ook, of God al een „goddelooze” als een „rechtvaardige” in zijn boek schrijft, hem dit aanzegt en het publiek afkondigt, dit is nog niet genoeg. Deze goddelooze moet het ook aannemen.

Er heeft dus in het geloof tweeërlei plaats: Voor eerst dat hij door dit geloof de zekerheid erlangt, dat het hem persoonlijk geldt, maar ook ten andere dat hij door het geloof deze weldaad aannemt.

Stond dit nu aan u believen, dan zou dit de zaak onzeker maken. Maar dit staat het niet. Diezelfde God toch, die u rechtvaardig verklaarde en als zoodanig in zijn boek schreef, is ook de God die u wederbaart, die het geloof in u werkt en die u door dit geloof tot de aanneming van zijn weldaad beweegt. Niet werktuiglijk, maar zoo dat Hij uw wil om- en overbuigt, en alzo te weeg brengt, dat het aangenomen wordt door u zelve. Hij maakt dat gij het kunt doen, het wilt doen en het doet. Het is God, die ook te dezen opzichte in u werkt den wil en de daad zelve, het willen en het werken.

Zegt dus de Heilige Schrift en belijdt de kerk van Christus en betuigt elk geloovige: dat de rechtvaardigmaking door het geloof is, dan beteekent dit: 1°. dat God de Heere van eeuwig een besluit nam, waarbij Hij zijn uitverkorenen verklaarde „rechtvaardig” te zijn, en ze als zoodanig in zijn boek schreef; 2°. dat van dit zijn besluit u mededeeling geschiedt in de predatie des Evangelies; 3°. dat Hij in u het geloof wrocht, waardoor ge inzagt, dat dit besluit u persoonlijk geldt; en 4°. dat gij door het geloof deze uwe rechtvaardigverklaring aannamt.

Zoo is dan de „rechtvaardigmaking” van eeuwig, en omdat ge persoonlijk bij God als een „rechtvaardige” in zijn boek stond, bracht Hij te zijner tijd u het geloof toe, om u in dat geloof de persoonlijke overtuiging van uw eigen rechtvaardigmaking te schenken. Eerst van dit oogenblik af begon ze dus voor u te bestaan en kondt gij er mee rekenen; en eerst doordien gij ze aannamt werd ze een feit voor u zelf. Maar wat neemt ge nu door het geloof aan? Dat ge pas gerechtigd wordt van dit oogenblik af? Neen, maar dit immers neemt ge door het geloof aan, dat ge door uw God, sonder eenig toedoen uwerzijds, toen ge nog een goddelooze waart, rechtvaardig verklaard zijt, en bij Hem diensvolgens als een rechtvaardige zijt gerekend.

Voor God bestaat dus uw rechtvaardigmaking van eeuwig. Voor u begint ze pas te gelden van het oogenblik af dat ge ze in het geloof aannemt. Maar als ge ze aannemt, neemt ge ze aan, als reeds van eeuwig geldende.

Geheel deze strijd over de vraag, of men gerechtigd moet zijn, om te kunnen gelooven, dan wel gelooven moet om gerechtigd te kunnen worden, kan dus als afgedaan worden beschouwd. Rekenet ge van Gods zijde, dan staat ge van eeuwig in zijn besluit als een gerechtigd, en komt krachtens datzelfde besluit u straks ook het geloof toe. Ge ontvangt dan de gave des geloofs, omdat ge voor Hem als een rechtvaardige wordt gerekend. Dan volgt het geloof en de rechtvaardigmaking gaat voort.

Maar rekent ge naar u zelf, dan waart ge eerst niets dan een goddelooze; in dien goddelooze werd het geloof gewrocht; door het geloof bekende deze goddelooze

dat God hem gerechtigd had; en met het instrument van dat geloof nam hij de rechtvaardigmaking aan.

In desen zin nu gaat het geloof voort, en volgt op het geloof eerst het zalig bewustzijn van gerechtigd te zijn.

KUYPER.

„Mahanaim.”

En Jacob zeide, met dat hij hen zag: Dit is een heiliger God! en hij noemde den naam derzelve plaats Mahanaim.

(Gen. 32:2.)

Het gordijn der hemelen, dat Gods majesteit voor ons oog bedekt, is voor zijn verkorenen vanouds oorzaak van heilige droefnisse geweest. Van daar dat aanhoudend smeekgebed: „Och, dat Gij de hemelen scheurde, dat Gij nederkwam, dat de bergen van voor uw aangezicht vervloten”, zooals Jesaja (c. 64) het uitriep; of zooals David reeds eeuwen vroeger in gelijken toon zong: „Dat op uw klacht de hemel scheure, dat zich de Heer ontdekt, de God van vader Jacob beure u in een hoog vertrek” (Ps. 20).

Zoo spraken en smeekten ze, wel met het heimwee van de diepste eerbiedenis, maar toch ze wilden dat gordijn weg hebben. Dat gordijn der hemelen stelde zich tusschen hen en hun God, hun goed, hun eeuwig deel. O, Als dat gordijn maar kon weggeschoven, dan zou niets aan hun blik meer het doordringen in de aanschouwing van Gods mogendheden betelen, en hun zaligheid zou volkomen zijn.

Het kan Gods kind op aarde soms zoo bang zijn.

En man als Abraham, een man als Jacob stond zoogoed als alleen in de wereld tegen het diepste vrees. Zoolas Noach eens had gestaan, eer de vloed der wateren kwam, zoo stonden ook zij. Al Gods kerk was in hun tent. Al de hoop van den Messias kleedde aan hun persoon. Al de strijd, die eens in de eindworsteling tusschen God en Satan zou worden uitgestreden, lag in hun engen levenskring besloten.

Dat overstepte hen dan met een onbegrepen vrees. Ze wisten soms zelf niet dat ze vreesden, tot God het aan een Abraham ontdekt, als Hij hem toeroept: „Vrees niet, Abraham, ik ben uw schild en uw loon zeer groot!”

En zoo was ook Jacobs hart in bestendige vrees bevangen. Vrees, dat zijn zake onder zou gaan. Vrees, dat hij het niet uit zou houden. Vrees, dat de wereld, die tegenover hem stond, overmogen zou. En toen nu ten leste een bode kwam, die zei: „Ezau is met vierhonderd soldaten tegen u in aantocht,” toen ontzook hem de levensmoed aan 't hart; en hij wist niet waarheen; tot hij eindelijk de knieën boog en zijn overstepte ziel voor zijn God uitstortte, en toen opeens werd Jacob een held.

Was nu dat roerend schoone gebed, dat ons in Genesis 32:9-12 bewaard is, uit Jacobs eigen ziel gesproken? Het kwam van zijn lippen. Ook kwam het ongetwijfeld uit het diepst zijn harten, want in zoo hangen nood dan gaat het gebed vanzelf zeer diep. Maar hoe was de aandrif, de bezetting tot dit treffelijk schoone gebed in Jacobs hart ingekomen? Had hij zelf het daarin gebracht, of een ander?

En op die vraag wijst de Schrift u naar de Mahanaim, d. w. z. de hemelsche heitscharen. Die waren pas te voren aan Jacob verschenen. De hemelen hadden zich voor hem als eens Bethel geopend, en nog eens zag hij ze daar die menigte des hemelschen heitsgers, die te Bethel op- en nederklommen boven zijn hoofd. En dat gezicht der Mahanaim had breking in zijn vrees gebracht. Niet dat het zijn angst wegnam, toen hij van Ezau vierhonderd soldaten hoorde. Maar hij wist nu toch, waar hulpe besteld was. „Gods wacht waarop men hopen mag,” en dat andere: „Hij zal zijn engelen bevelen, dat ge uw voet aan geen steen stoot.” Immers stonden tegenover die vierhonderd man van Ezau nu die wagenen Gods, die tien en tienmaal duizend sterk zijn, verduubeld in getale.

De Mahanaim hadden hem de mogendheid zijns Gods geopenbaard. De diepe indruk hiervan was tot op den bodem zijner ziel ingedrongen. En nu, nu het gevaar komt, nu weet Jacob waar hem hulpe is besteld.

Tot dien God met zijn Mahanaim is nu de toevlucht zijner ziele, en Jacob bidt, en dat gebed wordt verhoord, en Jacob wordt uitgehouden!

Na verschijnen die Mahanaim aan ons niet meer, want ons is het Woord Gods toebetrouwd, en uit dat Woord is ons even zeker als Jacob de zekerheid toegekomen, dat deze „menigte des hemelschen heitsgers” er is, en uitgezonden wordt om dergenen wil, die de zaligheid beerven zullen.

Niet alsof Gods macht te kort schoot, en alsof deze Mahanaim uw God ter hulpe moesten komen, zodat uw vertrouwen eigenlijk niet meer op God zelf, maar op zijn engelen zou staan.

Gaat ge dien weg op, dan komt ge tot creatuurvergoding, zondigen engelen dienst, en is het schoon uit uw geloof weg.

Neen, maar die Mahanaim zijn u juist de

openbaring, de vertooning van Gods oneindige mogendheden. Zonder zijn wil en kracht roert ook geen engel zich, en zoo dikwijls ge uw „Onze Vader“ bidt en aan de bede toekomt: „Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alsoo ook op aarde,“ betuigt ge zelf in uw gebed, dat in den hemel nooit iets anders door Gods engelen dan zijn wil volbracht wordt.

Ook maar één oogenblik buiten den Heere uw God gedacht, zijn die engelen niets, en zinken ze weg in het niet hunner machteloosheid. Al hun macht en kracht is kracht uit de mogendheid des Heeren Heeren. Zij doen nooit iets of *Hij doet* het door hen.

Maar wat die *Mahanaim* wel doen is, ze sterken uw geloof en komen uw ongelovigheid te hulp.

Bestaat er voor u niets dan deze dorre doodsche aarde hier beneden, en dan een eindeloos luthed, en daarboven, heel ver in den hoogte, de troon van uw God, dan schijnt de macht van die wereld zoo groot, en God, die verre is, zoo klein in zijn mogendheid.

Maar nu Gods Woord u zegt: Zoo is het niet, en met den eenen klank van *Mahanaim* die onmetelijke ruimte met een tinteling van goddelijk leven vervult, en u toont hoe Gods heilige engelen één rijke, heerlijke schepping zijn, die al het schijn en ledig der schepping vervult; ja, u zien laat, hoe die hemelsche heirmachten niet hoog en verre, maar om u en nabij u zijn; — nu wordt opeens die macht der wereld klein, en die macht uws Heeren zoo nameloos groot, dat ge aandrift en drang in de ziel hebt, om met stil vertrouwen tegen die macht der wereld die macht uws Gods in te roepen.

En zeg nu niet, dat uw geloof te hoog en te vast staat, om deze hulpe nog van noode te hebben.

Ge weet toch, dat die engelen verschenen zijn aan Bethlehem's kribbe. Ge weet dat ze uw Heiland dienden na de bange verzoeking. Ge weet hoe ze hem ondersteunden in Gethsemane. En zij zoudt er dan buiten kunnen? Zijt ge dan niet een van Gods uiverkoren? En als de Schrift dan zegt, dat deze engelen Gods dienstege of dienende geesten zijn, die uit worden gezonden om onzen wil, die de zaligheid beervren zullen, gaat dat u alles dan niet aan?

Weet ge dan, dat u nooit iets door Gods engelen is toegekomen; dat ze nooit (voor u) ingemerkt en door u ongezien) voor uw behoudenis gestreden hebben? Maar wat zingt ge van die engelen dan in Gods huis: „Zijn wacht waarop men hoep mag, zal daar zij u bedekt en u tot schaduw strekt, de maan bij nacht, de zon bij dag, in koude en gloed vermindren, opdat zij u niet hindren?“ Of ook met Psalm 91: „Hij zal zijn engelen gebieden, dat ze u op uw bevrijding, zij zult hen in gevaren zien voor uw behoudenis strijden?“

Stijgt dat lied dan uit de vergadering der geloovigen op, onder dat die geloovigen dat meenen, daarin leven, en daar met hun hart in jubelen? Zijn we dan Sadduceen geworden, die zeggen dat er geen engelen zijn noch geesten?

Maak u zelve toch niet noodeloos armer dan ge zijt. „Al wat te voren geschreven is, is om uwen wil geschreven, opdat gij door die Schrift lijdzaamheid en vertroosting zoudt hebben.“

En wat doet die Schrift dan nu anders, dan u altoos die wereld en dien Satan in hun nietigheid en hoelheid toonen, en u daarentegen de kracht des Heeren Heeren zijn en overstelpend doen schitteren voor uw oog?

o, Het scheelt zoo veel voor u geloofs-worsteling, of ge altoos op dat toe gordijn van den hemel tuurt en voorts niets ziet, dan heel ver daarboven Gods troon, of wel dat voor u geloofsblik dat gordijn wordt opengeschoven, en door dat opengeschoven gordijn zich een onmetelijke wereld tintelend van majesteit en macht en leven tot vlak bij en om u en als over uw hoofd ontdekt.

Gaat dat gordijn nooit voor u open, dan wordt die hemel eindelijk *van koper* voor u, en er zijn geen vensters in om door te gluren, en er gaat geen poorte voor u in open, om bij uw sterfens eens door te gaan.

Dan blijft het alles somber, koud en kil om u heen, en uw *Heer* staat godeloof beziet u niet, maar maakt u zelve koud en stram en roeft u de gave der liefde, om in den naam des Heeren ook anderen te zegenen.

Maar kwam er opening voor u, schoof God met eigen vinger dat gordijn voor u weg, en zaagt ge die onmetelijke heerlijkheid van *Mahanaim*, waarin uw God zich zelf verheerlijkt, en roept het Woord u toe dat, zoo gij geloof, dat hemelsche heiliger op uw hand, met u is en voor u strijdt, ja, dat zelfs over uw kleine kinderen de hoede van Gods engelenwaakt, dan wordt het alles beziel, vol gloed en vol warmte.

Dan smelt de ziel.

Dan vloeit het gebed, als het u bang wordt, vanzelf.

En God, uw God, wiens ook de engelen zijn, betoont zich u een Hoorder der gebeden.

KUYER.

Amsterdam, 11 Oct. 1889.

H.H. Directeuren der Vrije Universiteit hebben geoordeeld dat het oogenblik gekomen was, om de vacature, die in de Theologische faculteit door het heengaan van Dr. Hoedemaker ontstaan was, te vervullen, en tevens voor die wetenschappen die de leer van het ambt betreffen, en dusver onversorgd bleven, een hoogleraar aan te stellen.

Dientengevolge zijn tot buitengewone hoogleraren in de Theologische faculteit benoemd de heeren Dr. Van den Bergh en Dr. Geesink.

Mocht nu eertlang ook de kathedraal voor het O. Testament in de letterkundige faculteit bezet worden, dan ware de Vrije Universiteit den schok weer geheel te boven gekomen, en zelfs in het cijfer harer hoogleraren één vooruitgegaan.

Voor de financiën behoeft men niet beducht te zijn.

Want wel is er nu meer geld noodig dan de laatste jaren, maar ons volk zal ongetwijfeld de helpende hand toesteken, zoodra het maar weet, dat het geeft, niet om saldo's te maken, maar ter vervulling van werkelijke behoefte.

Op gezag van de *N. Rott. Cour.* namen we aan, dat het Classikaal Bestuur van Dordrecht in de bekende quaestie-Lieftefack

chapeau bas 1) voor de Synode had gespeeld. Ook andere bladen lieten zich in gelijken geest hooren.

Thans echter meldt dezelfde *N. Rott. Ct.* dat dit niet zoo is. Dat Dordt nog aarzelt. En dat er reeds sprake is van wat het Prov. kerkbestuur van Zuid-Holland doen zal, om Dordt tot gehoorzaamheid te dwingen.

Nu, de *Herant* gelooft hier voorhands niets van.

Best mogelijke, dat men te Dordt zich verschuilt achter de vele onregelmatigheden die begaan zijn, en, het nu over die boeg werpend, tijd tracht te winnen.

Doch dit beteekent natuurlijk niets.

Dat zou o. i. in zulk een ernstige en heilige quaestie zelfs een onwaardig spel zijn.

Er moet hier gekozen of gedeeld.

Dordt moet weten, of het bij slot van rekening voor den Christus of voor de Synode zal buigen.

Doet het de eerste keuze, dan moet het hier moedig voor uitkomen, en alleen op dien grond weigeren aan den last van het Prov. kerkbestuur van Zuid-Holland te voldoen.

En ook kiest men het laatste, dan moet men geen lalle poging wagen om zijn altocht te dekken, maar rondweg zeggen: „Synode, ik doe voor u een voetval. Ook ik ga naar het Synodaal Canossa.“

En nu spreekt het wel vanzelf, dat niets ons oormak van harteliker blijdschap zou zijn, dan bijaldien Dordt voor den Christus koos en moed greep om de Synode te overstaan.

Maar voorhands vleien we ons hier niet mede.

Als de keus wordt: *gehoozenamen of afgezet worden!* zal, zoo vreezen we, het Class. Bestuur van Dordt zich naar den wil van de Synode voegen.

Het optreden van Dr. J. H. Gunning als hoogleraar aan de Leidse hogeschool, werd reeds terstond na zijn benoeming door ons gekarakteriseerd als een nederlaag door het Modernisme in eigen veste geleden.

Stellig zou Dr. Gunning niet benoemd zijn, indien in Maart 1888 de liberale politieke partij niet bij de stembus gelagen ware. Daardoor werd Baron Mackay minister; door de voordracht van dezen minister werd de heer Star Numan curator van de Leidse hogeschool; en dank zij deze gezamenlijke invloeden is Dr. Gunning nu hoogleraar te Leiden geworden.

En nu ligt er zeker wel iets beschamends in, dat de Ethische theologische professoren te Utrecht en te Groningen bij de stembus van Maart 1888 het luide geschreeuw hebben, om de Christenen onder de kiezers tegen de mannen, die thans in het Kabinet zijn, op te zetten, en het hardst met de Liberalen meeliepen; en dat thans juist, dank zij de actie die zij te vuur en te zwaard bestreden, hun hoofdman professor te Leiden wordt; — maar wij Gereformeerden, die de beweging waaruit het Ministerie-Mackay voortkwam, hartelijk steunden, verblijden er ons niettemin oprechtelijk in, dat uit deze actie ook dit professoraat is voortgekomen.

Want wel maken we ons over de theologische betekenissen van dit professoraat geen illusie, en weten uitnemend wel, dat Prof. Gunning met heel zijn denk- en bestaanswijze tegen de Gereformeerden overstaat, maar dit doet ons geen oogenblik vergeten, dat Prof. Gunning te Leiden optredende, als getuige voor onzen Heere en Heiland komt, en om diens eere is dit professoraat in onze oogen kostelijk, en zien we door de Ethische nevelen naar die ééne vonk in het hart, die van eerbiednis en liefde voor den Christus, den Zoon des levenden Gods, ook bij Dr. Gunning tintelt.

De rede zelve, die Prof. Gunning uitsprak, is ons, uit dat oogpunt bezien, bijnaak. Zijn positie was niet zuiver. Hij zag zich genoodzaakt een gewrongen standpunt in te nemen. Dit kon niet anders, om de ellendige wet op het Hooger Onderwijs van 1876, en om de vakken die men hem had opgedragen.

De lezer wete namelijk dat de beide vakken die Dr. Gunning zal moeten onderwijzen, niet tot de theologie, maar tot de filosofie behooren; en bovendien hem opgedragen zijn aan een faculteit, wier kader en inrichting door de door Modern is.

In de jaren, toen deze wet op het Hooger Onderwijs in de maak was, zag de tegenwoordige professor Gunning dit dan ook zoó helder in, dat hij met den hoofdredacteur van ons blad het initiatief nam, om de grondslagen voor de oprichting eener Vrije Universiteit op een vergadering van Christusbelijders in debat te brengen. Dat deze vergadering niet doorging, lag niet aan hem, maar aan den onwil van de mannen tot wie hij zich wendde.

Het maakt dan ook een sonderlingen indruk, zoo men thans denzelfden Dr. Gunning nog een soort pleidooi voor deze wet in deze rede ziet invlechten, en zelfs het Moderne kader der tegenwoordige dusgenaamd theologische faculteit met een beroep op de „wetenschappelijke bedoeling“ des wetgevers hoort verdedigen.

Doch, gelijk gezegd, dit lag niet aan Dr. Gunning, maar aan het scheve van zijn positie. Wie eenmaal zulk een positie als theoloog accepteert, moet er zich wel naar verwrigen.

De rede zelve van Dr. Gunning toont, dat deze geleerde steeds meer naar de filosofie van Lotze en de theologie van Ritschl overhelt; een keuze die hem steeds verder van het Calvinisme moet afbrengen en slechts voor een zeer gering deel vergoed wordt door zijn omschrijving van de

1) Peije af.

theologie als „wetenschap van de kennis Gods“; een definitie die geheel uit onze sleer van denkbeelden genomen is, mits onder „kennis Gods“ verstaan worde de „theologische ectypa“, d. w. z. de kennis aangaande zichzelf die God zelf ons heeft medegedeeld.

Verkwikkend was daarentegen de bealste belijding van den Christus, die in heel deze rede doorstraalde. In dit opzicht heeft Dr. Gunning, gelijk van hem te verwachten was, den Christus geen oogenblik verloochend.

Toch lag er voor ons besel iets min fiers in al den prijs en lof, dien Dr. Gunning soms zelfs op gezocht wijze aan al de coryphaeën der Moderne toezwaide. Blijkbaar zocht hij naar een aanloop en gelegenheid om elk hunner in zijn rede in te lachen en toch wel te doen uitkomen, hoe hoog hij hen waardeerde. Zoo zelfs dat hij telkens liet doorschemeren, hoe hij in deze bestrijders van Christus en zijn werk, toch eigenlijk op zakeren afstand een soort bedekte en verborgen geloovigen zag.

Dit was zwak.

Wie in zulk een kamp optreedt, mag zich aan zulk een *captatio benevolentiae* niet wagen, zoo er niet minstens even warm een getuigenis voor zijn eigen geestverwanten mede gepaard gaat, en zelfs mannen als Van Oosterzee, Doodes en Betts wierden niet genoemd.

Het standpunt zelf door Dr. Gunning voor zijn vak ingenomen, heeft in menig opzicht onze sympathie. Summierlijk komt het hierop neer, dat onze denkende geest, zoo hij het verschijnsel der religie zoekt in te denken, beginnen moet met de ware religie en eerst van daaruit den valschen vorm der religie verstaan kan. Toch is dit beginsel niet volgehouden. Uit dit beginsel toch zou volgen, dat alleen een kind van God deze wetenschap doceeren kon, iets wat weer geheel in strijd is met Dr. Gunning's uitspraken over de wet op het Hooger Onderwijs.

De fout hierbij schuilt in de dubieus gebruikte formule „het geloof der gemeente.“ Vooreerst mag men in een wetenschappelijk verband het woord „gemeente“ niet alzo bezigen. Dit eischt een nadere bepaling. Bedoeld is blijkbaar de „kerk“ of de „gemeente des Heeren“, maar dit moet er dan ook bijstaan. „Gemeente“ zonder meer heeft allerlei betekenissen.

Maar wat veel erger bezwaar oplevert, „Geloof der gemeente“ is voor Dr. Gunning een ethisch begrip. Eer de wijzegeer op wetenschappelijk terrein met dit begrip iets vorderen kan, moet hij dit „geloof der gemeente“ dus formuleeren of omschrijven. Zoolang dit toch niet geschied is, kan hij op het terrein des denkers niet vooruit.

Nu van tweeën één, nu moet deze wijzegeer dit zelf doen, of hij moet aan de „gemeente“ vragen hoe zij zelve haar geloof formuleert en omschrijft. Doet hij het eerste, dan magtig hij zich aan wat alleen aan de kerk toekomt, en doet hij het laatste, dan komt hij op de confessioneele lijn.

Hier ligt dan ook de *Achilles-hiel* van dezen held. Hij wil positief zijn en toch niet confessioneel. Daarom trekt hij zich van de confessie in het „geloof des harten“ terug, maar vergeet dat „geloof des harten“ om in de wijsbegeerte te kunnen meespreken, toch eerst in een begrip, een formule, een definitie moet overgegoten; en zoodra hij daaraan toekomt, werpt hij geheel zijn stelsel omver.

Feitelijk zal Dr. Gunning dan ook niet doen wat hij zegt.

Hij zal niet van het geloof in ethischen zin uitgaan, maar het „geloof der gemeente“ zal blijken slechts een onzijdige uitdrukking te zijn voor het persoonlijk „geloof van Dr. Gunning.“ Dat geloof heeft in Prof. Gunning's bewustzijn zeer zeker een uitdrukking. En met deze uitdrukking van zijn persoonlijk geloof zal hij zijn wetenschap beheerschen.

Nu dit zij zoo!

Het individualisme zal een triomf te meer vieren.

Maar dan ware het, dunkt ons, in wetenschappelijke zin ook oprichter geweest, deze onjuiste voorstelling, als ging men van „het geloof der gemeente“ uit, te laten glippen.

Men las dezer dagen in de *N. Rott. Cour.* dit bericht:

„Het classikaal bestuur van Dokkum heeft dezer dagen het besluit van den confessioneelen kerkeraad van P., waarbij een vrijzinnig lidmaat wegens ernstigen onzedelijken wandel van zijn lidmaatschap voor onbepaalde tijd was geschorst, en welk besluit, zonder inachtname van art. 32 en 35 reglement K. O. en T. binnen acht dagen van den kansel was afgekondigd, vernietigd en, op grond van art. 35 al. 1 van voornoemd reglement in hooger beroep rechtsprekende, beslist, dat aan dien lidmaat hoogstens eene berisping had behooren te worden toegediend.“

Ziehier nu hoe het onder de Hierarchie toegaat.

Weer een tuchtzaak, nu niet tegen een doleerende, maar tegen een man van verkeerdegad.

De kerkeraad handelt hierin en censureert den delinquent. Nu niet om *wangeloof*, maar om *wangedrag*.

Maar ook dit mag niet.

Fluks gaat de veroordeelde naar het Classikaal Bestuur. Dat Classikaal Bestuur vindt weer spijkers op het reglementaire lage water.

Wat de kerkeraad deed wordt ongedaan gemaakt.

En al wat de man krijgt is, eene *berisping*.

Een *berisping* van een Classikaal bestuur, eilieve, wie goeft daarom iets in Nederland!

Van meer dan één kant ontvangen we telkens aandrang, om toch eens duidelijk ons gevoelen over de quaestie der *afschaffing* uit te spreken.

Zij hierop geantwoord, dat ons gevoelen hier niets toe- of afdoet.

Al die opinien en gevoelens over zoo belangrijke quaestie doen niets terzake. Daar komt men niet verder mee. Zoo kweekt men individueel wilkeur, en eindigt op elk terrein met een *de gustibus non est disputandum*, d. w. z. over den smaak valt niet te oordeelen.

Ook over deze quaestie moet niet A of B maar moet het *gereformeerde beginsel* oordeelen.

En dan sta op den voorgrond, dat geen richting op geestelijk gebied sterker, met beter gevolg, en aanhoudender de weelde en de overdaad heeft te keer gegaan dan juist het Calvinisme.

Het getuigenis der historie is eenparig, dat overal, waar het Calvinisme zijn in-tocht hield, de weelde week, de overdaad ophield, en sobere ernst het leven sierde.

De zedelijke kracht van het Calvinisme is ten deze dus boven allen twijfel verheven, en óók heeft het de proef op de som geleverd. Nu nog zijn onze Calvinistische kringen in den lande de meest ingetogene en sobere van heel ons volk. Zoo is het in Schotland. Zoo is het ook in Amerika onder de Calvinisten. Ten deele zelfs nog in Frankrijk, Zwitserland, Duitschland en Oostenrijk.

Waardoor nu heeft het Calvinisme deze resultaten verkregen?

Heeft het daartoe den weg van Rome bewandeld, om *onthouding* onder band van de gelofte te prediken?

Stellig niet.

Het Calvinisme heeft gepredikt: 1°. dat alle creatuur goed was, mits in het geloof gebruikt en genoten; 2°. dat alle creatuur dienstbaar moest gemaakt aan de eere Gods; en 3°. dat alleen de genade Gods ons voor het misbruik of het verzondigen van het creatuur kon bewaren.

Het gebruik van geen enkel schepsel Gods heeft het daarom geweerd. Ook niet den wijn; niet het bier; en evenmin de alcoholische voochten.

Het heeft geoordeeld, dat *alle* zonde uit één wortel opschiet en *alle* genade uit één bron vloeit, en dat het dus ook niet helpt om tegen ééne enkele zonde als hooldnaak te strijden, maar dat de strijd tegen *alle* zonden, d. i. tegen de zonde in haar wezen, moet gaan; en dat omgekeerd niet het houden van één gebod, maar van *alle* Gods geboden, den lust en de liefde van zijn kind moet uitmaken.

Volgt hier nu uit, dat het Calvinisme zich vijandig tegen de *afschaffing* verzetten moet?

Dit volgt er niet uit.

Integendeel waardeert het Calvinisme ten hoogste den zedelijken ernst, die in deze beweging spreekt; het oordeelt, dat tempering van het schriklijke kwaad, ook al mist het een geestelijken wil, reeds voor den burgerstaat wenschelijk is; en het verheugt zich in de aanvankelijke vrucht die geogost werd.

Alleen maar, bij alle waardeering van ander methode, vraagt het dat men het Calvinisme in zijn eigen spoor late loopen.

Ook het Calvinisme gaat uit op te keergaan van alle dronkenschap en misbruik van den most; maar *het doet dit op andere manier*.

Zijn methode is, om het *kwaad bij den wortel* aan te grijpen, en om den dondaar dat eenig aldoend levenselixir toe te dienen, waardoor hij zelf gezond in den wortel worde; wel wetende, dat zoo *dit* doel maar eenmaal bereikt is, met het *overige* kwaad ook dit kwaad vanzelf overwonnen is.

Daartoe strekt zijn prediking, zijn tucht, zijn strenge levenssanctie, zijn gemeenschapszin en de ernst dien het in het huislijk leven brengt.

En het geloof nog altoos, dat het met *deze* zijn methode verder komt, en opleidt tot dit *hogere* standpunt, dat er van *misbruik* geen sprake is en het *gebruik* niet wordt veracht.

Er is tweërlei sfeer van zonde in den mensch: zinnelijke en geestelijke zonde. Keert men nu zijn wapen tegen één van deze beide op eenzijdige wijs, dan breekt gemeenlijk de andere te sterker uit. Eenzijdig bestrijden van de geestelijke zonde van den hoogmoed en hetgeen uit hoogmoed voortvloeit, heeft gemeenlijk ten gevolge, dat men in *zinnelijke* zonde zich iets meer veroorlooft. Maar, ook omgekeerd, wie de zinnelijke zonde eenzijdig aantast, kweekt in den regel *geestelijken* hoogmoed.

Dat ook de *afschaffing* hieraan niet kan ontkomen, ligt in den aard der zaak, ook al geven we onzen broederen de eere, dat veler oog voor dit gevaar openstond en veler gebed er tegen waakte.

Maar het gevaar dreigt toch, en wat is er dan gewonnen? Is niet de hoogheidszonde de wortel van *alle* zonde in het paradijs geweest? Eerst „gij zult als God zijn,“ en toen pas het zinnelijk schoon van de boomvrucht.

In verband waarmee dan ook dit andere gevaar staat, dat meer dan één *deze* „onthouding“ zoo sterk drijft, dat in zijn schatting, maar teekent een Christen is, en wie niet teekent als Christen nauwelijks meetelt.

Dit nu brengt u van het *Evangelie* naar de *Wet* terug en eindigt met geheel den Christelijken bodem te verlaten.

De ondervinding toont dan ook, dat *deze afschaffing* steeds meer zich van de Christelijke religie loswoelt. De socialistischen staan in menig land onder de „aafschafters“ reeds voraan, en in Londen kan men heele scharen van jonge mannen en jonge vrouwen met plakketten en borden op de borst de stad zien doormarcheeren, voor ieder en een iegelijk ten toes tellende, wat dapperere afschafters ze zijn.

Onze bezwaren zijn dus waarlijk niet denkbeeldig.

Een gelofte om niet meer te zondigen, gaat altoos meer of min van de onderstelling uit, alsof dit aan ons stond, en alsof het niet ook sonder onze gelofte door Gods wet uitgemaakt was, dat we niet zondigen mochten.

Slechts in één geval ontgaat men dit bezwaar.

Zoo een kind van God betuigt: „Voor misbruik bewaart Gods genade mij, en ik weet dat ik van Godswege wijn en bier en drank met mate gebruiken mag; doch ik doe de gelofte om mij dat genot te onzeggen, als getuigenis tegen het kwaad; ten einde door mijn voorbeeld zwakken niet te verlokken; en om met Gods hulp de voortwoeking van het kwaad te helpen stuiten; — *dus* is zijn daad voor de Heilige Schrift te verdedigen en kan zeer goed getuigenis zijn van een *levend* geloof.

Maar op dit standpunt plaatst slechts een klein deel dezer mannen zich. Verreweg de meesten gaan uit van het denkbeeld, dat althans „drank“ op zichzelf een zondig iets is; en dat zij het gebod Gods nu eens door hun eigen gelofte voor eigen en anderer conscientie moeten sterken.

En dan is het verkeerde spoor metterdaad reeds betreden.

Krachten het beginsel, aan welks heerschappij we ons onderwerpen, houden we dus vast aan deze zes:

1°. Alle schepsel Gods is goed, met dankzegging genoten zijnde, en noch wijn noch drank maakt hierop uitzondering.

2°. Het gebruik van wijn of drank is niet noodzakelijk, en alle misbruik er van zondig.

3°. Van het genot van wijn of drank afstand te doen kan eisch zijn van liefde voor den naaste.

4°. De gelofte kan nooit de bron zijn, waaruit onze gehoudendheid om niet te zondigen voortvloeit.

5°. Ook de dronkonde kan op doeltreffende wijze alleen door de prediking van Gods Woord en de kerkelijke tucht bij gedoopten bestreden.

En 6°. de ernst en de liefde, die in veler gelofte spreekt, kan in oprechtheid, eerbied en warme sympathie gewaardeerd, ook al kiest men zelf een anderen weg ter doelsbereiking, en ook al waarachtig men teges het gevaar waaraan de theorie der gelofte om niet te zondigen bloot stelt.

Ga men dus elk zijns weegs.

Johannes de Dooper was *afschaffter*, want hij is geloopen noch brood etende noch wijn drinkende. De Zoon des menschen was het niet, want hij is gekomen etende en drinkende en viert deswege een vraat en wijnsuipel geschieden.

Maar de wijsheid is gerechtvaardigd uit hare kinderen.

Mededeeling ook aan de lezers van de *Herant* schijnt niet onraadzaam van het voorstel tot *modus vivendi*, dat in het Rapport van de Christ. Gerel. over de *Acte van ineenmelting* als slotwoord aan de inleiding, is toegevoegd.

Het luidt aldus:

Voor zulk een *modus vivendi* zou nu naar het oordeel der Commissie het volgende in aanmerking komen. En zij geeft dit ter overweging aan de Christ. Gerel. kerkeraden.

1. In plaatsen, waar eene Christ. Ger. gem. en eene Ned. Ger. kerk bestaat, zou de kerkeraad der eene formatie door conferentie met dien der andere, zoo spoedig mogelijk alle ergernissen uit den weg te ruimen en vooral in de tucht tot overeenstemming en voortzoo veel mogelijk tot samenwerking en tot een gezamenlijk en gemeenschappelijk optreden tegen degenen, die buiten zijn, te komen.

2. Daartoe worde a over en weer de bedieningen des H. Doops erkend, b. niemand tot het H. Avondmaal toegelaten, die ter oorzaak van belijdenis of wandel door den anderen kerkeraad in kerkelijke behandeling is genomen, c. de leden der beide kerkformatien over en weer tot het H. Avondmaal toegelaten, indien de betrokken kerkeraaden beiderzijds hiertoe hunne toestemming geven, d. over en weer, zoo dikwerf dit goed en noodig geacht wordt, een of meer broeders door den eenen kerkeraad afgevaardigd naar de vergadering van den anderen, e. en eindelijk de openbare vergaderingen der geloovigen zoo veel mogelijk met gemeenschappelijk overleg geregeld. Vergel. art. 8 der Concept-acte.

3. Kerken van beide formatien, op dezelfde plaats, kunnen desverkiezend, met advies der classis, in nauwer verband tot elkander treden en voor de bediening des Woords en der Sacramenten, alsmede voor de kerkelijke tucht eene combinatie der beide kerkformatien aangaan. Vooral in kleine gemeenten zou zulk eene samenwerking zeer gewenscht zijn. In de eerste bijlage, die aan de Concept-acte is toegevoegd, is zoodanige combinatie nader omschreven. En een der geadepieerde rechtsgeleerden ontwierp daarvoor nog dit concordat:

De Christelijke Gereformeerde gemeente te ... ter eenre en de Nederduitsche Gereformeerde gemeente aldaar ter andere zijde treden in zusterlijke gemeenschap op den grondslag der Formulieren van eenigheid, bekrachtigd en vastgesteld in de Synode van Dordrecht 1619.

De leden der gemeenten onderwerpen zich aan de Christelijke tucht en het kerkelijk bestuur van den gemeenschappelijken kerkeraad. Bij de benoeming van ouderlingen en diakenen hebben de stemgerechtigden van beide gemeenten gelijke bevoegdheid. De door den gemeenschappelijken kerkeraad beroepen leeren verbinden zich tot den dienst van Gods Woord jegens en in beide gemeenten.

Burgerlijk blijven beide gemeenten gescheiden en elke in het bezit der goederen, die haar naar burgerlijk recht toebehooren.

Zij vergunnen elkander over en weer het medegenot van de goederen voor den openbaren eeredienst en voor de armenzorg bestemd.

Indien te eeniger tijd de Ned. Ger. kerk door de Staatsmacht in de grondwettig haar toekomende goederen geheel of gedeeltelijk

wordt hersteld Ger. gemeent gelijk te deele

4. Attestati nomen. Jede waar kerken leveren die in ger behoorde slechts ééne k tatie aan deze

5. Ambtsdr zoodanig erke formatie zijn i altijd slechts r ben van de d gemeente res

6. Het staal matie vrij, i Words en e indien de ken te dier plaat bezwaar inhre

7. Classicale het recht, om, wordt geoord dentie afgeva k. Diaconal gressen en i voortaan geme

9. Zoo spu aangewend, om gezamenlijk te

10. De sch worden door i zoodra de Vi faculteit aanga band is getred len, mogen zo kerkformatie w

Over dit bi kort zijn.

Het is e proeve van mannen beziel niet te laten te houden.

Toch kan to: geen prac Combinatie is mogelijk, vergaderinge vrij van onn maar ook dan

Zoolang de vergaderingen Christ. Gerel. van 1869 zijn natie niet.

Ze zou d maar tot ver lij, als men i rijken er aller niet voorkom ring, die ze d Ten volle v stel geboden i zeggende vo kunnen we ni stel zal voorst

Er moet nu Eerst als d de zaak van algedaan, kom om daarna be nomen.

Niet ten on tods aan deze gestaakte tijds Apostelen en ker, 8e jaargar

„Dit beteeke